Института за червена професура в Москва. През 1936 г. се завръща в България и се отдава на публицистична дейност. В периода 1941–1943 г. е интерниран в концлагери.). В Задграничното представителство на ЦК (и членове на ЦК) са избрани **Васил Коларов** (1877–1950, в Австрия) и **Георги Димитров** (1882–1949, в Австрия),

Бележки
Приложение №5

Изложението е сглобено от различни източници. Главните са: История на БКП (1969), (1981), (1984), БКП Справочник (съкратено в текста „Справочник"), Rothschild (1959), Oren (1971), (1973), Bell (1986), ДАА, в-к „Дума", https://bg.m.wikipedia.org/wiki,

За 49-и конгрес също:

https://www.dnes.bg/politika/2017/10/29/gerb-gotvi-otgovor-na-49-iia-kongres-na-mrakobesnata-bkp.357629 http://www.faktor.bg/bg/articles/novini/balgariya/49-ti-kongres-na-bsp-sotsialistite-obsazhdat-predizbornata-si-platforma-94019

http://iliaganchev.blog.bg/novini/2017/02/02/breaking-news-49-kongres-na-bsp-niama-da-se-systoi.1507253. http://www.informo.bg/bg/2017/10/28

№ 6: Турците в България

Най-многобройното етническо малцинство в България традиционно е било турското. Долната таблица дава броя на турците и динамиката на тяхното развитие в годините. Източник: НСИ.

Година	Турска етническа група	Българска етническа група	Общо население на България
1900	531 240 (14.2%)	2 888 219	3 744 283
1905	488 010 (12.1%)	3 203 810	4 035 575
1910	465 641 (10.7%)	3 518 756	4 337 513
1920	520 339 (10.7%)	4 036 056	4 846 971
1926	577 552 (10.5%)	4 557 706	5 528 741
1934	591 193 (9.7%)	5 204 217	6 077 939
1946	675 500 (9.6%)	5 903 580	7 029 349
1956	656 025 (8.6%)	6 506 541	7 613 709
1965	780 928 (9.5%)	7 231 243	8 227 966
1975	730 728 (8.4%)	7 930 024	8 727 771
1985	~800 000 (est.)	~8 000 000 (est.)	8 948 649
1992	800 052 (9.4%)	7 271 185	8 487 317
2001	746 664 (9.4%)	6 655 210	7 932 984
2011	588 318 (8.8%)	5 664 624	6 680 980

След Освобождението броят на турците намалява значително. Ако дотогава е имало известен паритет между българи и турци, след 1879 г. голям брой турци се изселват от Княжеството и процесът продължава след Съединението чак до наши дни. От друга страна, заселват се българи от останалите под османска власт български земи, така че постоянно намаляващото турско население се компенсира с пристигащото българско. Само за няколко години съотношението българи–турци от 1878 г. драстично се променя в полза на българския етнос.

През първите години след Освобождението и до средата на 30-те години турската общност се ползва с известна автономия: създадени са турски частни училища и религиозни фондации, а ислямската религия се представлява пред държавата от мюфтиите, които са независими. Съществуват ограничения: турци не служат в редовната армия и съответно не дават офицерски или по-висши военни кадри. Изселванията на турци продължават. Изчислено е, че около 240 000 турци са се изселили от 1912 до 1930 г.

След преврата от 1934 г. с идването на власт на Военния съюз и „Звено" политиката на българските правителства се променя. Турски училища се затварят, турскоезичните вестници намаляват и родолюбиви организации („Родина" в Родопите) работят между помашкото население, което изповядва исляма, с цел да върнат помаците към българските им корени. Тяхната политика дава резултати, въпреки че не се ползва с държавна подкрепа.

В 1940 г. с Крайовската спогодба, с която Южна Добруджа се връща на България, турското население се увеличава – говори се за 100 000 турци в Добруджа.

След преврата на 9 септември 1944 г. отношението към турците претърпява периодични промени – от благосклонност (лицемерна), през недоверие, до преследвания и насилствено изселване. В началото комунистическият режим се опитва да привлече турците на своя страна: възстановени са вестниците на турски език, в училищата се назначават учители турци и през 1947 г. турската общност получава официален статут на национално малцинство. Но режимът не може да търпи алтернативно образование, нито религиозна пропаганда и мерките, които се предприемат, предизвикват недоволство. Влошаването на отношенията с Турция (член на НАТО от 1952 г.) и започналата колективизация увеличават напрежението и малцинството вече се подозира в нелоялност.

През лятото на 1949 г. БКП започва да изселва турци, смятани за неблагонадеждни, от южната граница към вътрешността на страната. Но и не само там: много турци, около 150 000, са изселени в Турция в периода 1949–1951 г. – доброволно или принудително. В това число влизат и голяма част от дошлите от Румъния чрез Южна Добруджа.

Паралелно с изселванията правителството се опитва да използва турското малцинство като инструмент за съветската външна политика спрямо Турция.

През следващите години се правят опити за включване на турци в йерархията на режима, въвеждат се квоти за прием на турци в средните и висшите училища, новосъздаващата се интелигенция бива привличана към апарата на ДС.

През 1958 г. отношението към турците отново се променя. Започва процес на премахване на обучението на турски език в училищата, а повечето турски вестници и списания отново са закрити, затварят се и много джамии. В средата на 60-те години натискът отслабва с подобряването на съветско-турските отношения. От 1952 до 1968 г. по-малко от 25 000 турци се изселват за Турция.

В 1968 г. между България и Турция е сключена спогодба с десетгодишен срок за „събиране на разделените семейства", с която се дава възможност на относително широк кръг роднини на изселници да напуснат България. Изселват се около 115 000 души, като повечето заминават в края на нейния срок на действие, през 1975–1978 г. Следващите 10 години са сравнително спокойни: изселилите се до 1988 г. не са повече от 10 000.

Най-голямото по размер, ефект и последици изселване от България към Турция е след т.нар. „Възродителен процес", при който принудително се сменят имената на стотици хиляди мюсюлмани от традиционните турско-арабски с български. В това число влизат и помаците, чието преименуване започва още през 1972 г. (по други сведения още от 1968 г.). За по-малко от месец се изселват над 300 000 турци, а в разрешения тримесечен срок около 100 000 от тях се завръщат по родните си места.

Общият брой на изселените турци не е лесен за установяване, сведенията са противоречиви. За периода след 9 септември 1944 г. вероятният общ брой на изселилите се до 1989 г. е около 550 000. Според Уикипедия (сайта посетен 2 ноември 2017 г.) числото е 554 000

1949–1951	около 155 000 (13 000 годишно за 12 години)
1952–1968	24 000
1968–1978	около 115 000 (повечето през 1975–1978)
1979–1988	60 000
1989	200 000 (300 000 минус 100 000 завърнали се)

Други сведения показват 155 000 изселени турци (1949–1951), по спогодба от 1968 до 1975 други 115 000, нови 85 000 от 1975 до 1978 и около 200 000 през 1989, общо около 555 000. Има съобщения за разлика за годините 1952–1988, общо 194 000, така общо след 9 септември 1944 около 549 000.

Трънкова и др. от 2011 г. – от август 1950 до септември 1951 г. – 156 000 изселени и от 1968 до 1978 г. – 114 000. Професор Рамел съобщава за 150 000 изселени – средно число – 1950–1951. по Dushnyck.

Нов труд от 2016 г. (Валери Стоянов и др.) изброява: 1948–1951 около 152 000–156 000, 1969–1978 около 130 000 и 220 000 през 1989 г., общо 502 000–506 000.

В публикувани 2 тома на Комисията по досиетата се намират важни избрани документи, които дават ценни сведения относно действията на партията, правителството и техните органи, включително ДС, по турския въпрос. По-горе в настоящия труд, в хронологията на събитията от 1968 до 1989 г., бяха засегнати повечето важни моменти от историята на проблема. Тук ще се спрем на документирането на някои от събитията, които показват целенасочването, настойчивостта и предизвикването на насилие в този сравнително мирен и спокоен период от българската история. Трябва да се подчертае, че инициативата за провокиране на насилие и крути мерки, включително и бомбените атентати, които разтресоха българското общество, принадлежат изключително – както и съответната отговорност за случилото се – на Държавна сигурност, МВР и ЦК на БКП.

Явното противопоставяне на властта с мюсюлманската общност бележи кървави страници като Корнишките събития от началото на 1973 г., разправата с миньорите от с. Барутин през 1972 г., метежа в с. Рибново в ранната пролет на 1964 г. Общото между трите случая е организираната съпротива на населението на тези села, потушена с насилствените способи на репресивната машина на Държавна сигурност. Хората излизат на улицата, защитавайки се единствено с подръчни материали, а срещу тях откриват огън. Стига се и до жертви. Покъсно подбудителите и организаторите на метежите са подведени под наказателна отговорност, но случаите на насилие продължават. Сред по-интересните документи, отразяващи споменатите случаи, са:

Документ № 45 (том I):

Специално съобщение относно станалия метеж в с. Рибново, Благоевградски окръг, от 1 април 1964 г., където се описва подробно враждебното посрещане на Партийния комитет и комисията, упълномощени за провеждане на партийните повели по смяната на имената.

Документи № 46 и 47 (том I) се спират на плановете за провеждане на агентурно-оперативни мероприятия за изясняване на обстановката в с. Рибново и уточняване на участниците в метежа на 29 март 1964 г. Тези документи са изготвени с цел да се изяснят конкретните подбудители на метежа, участието на мюсюлманското духовенство и влиянието му сред населението по поддържане на отрицателното отношение към партийните мерки. Всъщност основната задача на Държавна сигурност е да открие виновниците за създалото се положение, които да бъдат наказани за назидание на всички, които не искат да се подчинят на ръководството на БКП.

В *Документ № 57 (том I)* се съдържа информация до първия секретар на БКП и председател на Държавния съвет на НРБ за инциденти, станали в селата Касъка, Доспат, Барутин и Чавдар, Смолянски окръг, по повод възстановяването на българските имена. Документът описва обстановката в с. Барутин (помашко село), където жителите му се открояват със своята непримиримост при смяната на имената през пролетта на 1972 г.

Документ № 66 (том I) представлява Заключително постановление по следствено дело № 84/ 1973 г. по описа на ДС, София, 29 май 1973 г. В него се отразяват причините, довели до образуване на следствено дело на водачите на бунта в с. Корница срещу партийните решения за смяната на имената и полученото тежко наказание.

В средата на 80-те години на XX век съпротивата на българите с мюсюлманско вероизповедание срещу насилствената смяна на имената им придобива особено ожесточен характер. Знае се за взривовете в градовете Пловдив и Варна (30 август 1984 г.), атентата на гара Буново (9 март 1985 г.), отвличането на двете момчета Дарин Христов и Николай Петров (7 юли 1987 г.). Освен невинни жертви тези случаи нанасят и нелечима травма в съзнанието на съвременниците си.

Във втория том на сборника са включени интересни документи, които разказват за ролята на Държавна сигурност в опитите ѝ да пречупи състезателя по вдигане на тежести Наим Сюлейманоглу, прекръстен на Наум Шаламанов. В края на 1986 г. той бяга в Турция, където приема турско гражданство и открито се обявява срещу „Възродителния процес".

Документ № 21 (том II) съдържа Предложението относно откриване на ДОР на Наум Шаламанов от 8 май 1987 г. Търсят се начини спортистът да бъде принуден да се завърне в България. При евентуален неуспех при използване на първоначалните замисли се предвиждат мерки за оказване на психологически натиск върху Сюлейманоглу, в резултат на които той да загуби спортната си форма, да отстъпи от постигнатия напредък като шампион.

Непълен списък на върхушката на политическата партия „Движение за права и свободи" (ДПС) и партията „Демократи за отговорност, свобода и толерантност" (ДОСТ), отцепила се от ДПС през 2016 г.

Ахмед Доган (агент Ангелов, Сергей, Сава от 1974 г.) (подсигурители: ст. лейт. Стайчо Любенов Стайков на 21.08.1974 г., подп. Васил Панайотов; капитан М. Маринов; майор Иван Михайлов; о.р. Георги Георгиев; о.р. Евгени Крушков; о.р. Георги Йорданов)

Лютви Местан (агент Павел от 1979 г.) (подсигурител: о.р. Иван Иванов)

Юнал Лютфи (секретен сътрудник Мурад и Сидер от 1965 г.) (подп. Нешо Танчев Кабаджов, подп. Панайот Добрев Панайотов, полк. Георги Димитров Радев, майор Христо Семов Момчев, майор Евтим Попов, Стефан Стефанов, Живко Атанасов Неделчев)

Рамадан Аталай (агент Вергил от 1982 г.) (подсигурител: о.р. Николай Николов Тодоров)

Ахмед Башев (агент Манол от 1988 г.) (подсигурител: ст. л-т Владимир Трендафилов Трендафилов)

Бележки
Приложение №6

Таблицата – НСИ.

240 000 турци, изселили се от 1912 до 1930 г. – Traian Stoianovich.

100 000 турци в Добруджа – Oren (1973), Изселвания 1949–1951 – Огнянов (2008), Груев (2008), Traian Stoianovich, Oren (1973).

По-малко от 25 000 изселени 1952–1968 – Чавдар Маринов.

2 таблици – изселени турци 1949–1989: Валери Стоянов и др., Уикипедия – ноември 2017 г., Груев (2008), Чавдар Маринов.

От август 1950 до септември 1951 г. – 156 000 изселени. По Трънкова и др. (2011).

150 000 изселени – средно число – 1950–1951. по Dushnyck.

Миграции към Турция 1950–1989 – вж. също Ali Eminov (1997), R. J. Rummel (1997).

Комисия по досиетата (КРДОПБГДСРСБНА): *Държавна сигурност. Смяната на имената – Възродителен процес.* Документален сборник. Т. I. 1945–1985. Т. II. 1986–1990. С., 2013.

Подполковник Нешо Кабаджов, водещ офицер на Юнал Лютфи, е един от авторите, заедно с Марин Калонкин, на книгата „В името на живота", споменавана в изложението.